

©Pokrajinski arhiv Maribor

1.09 Objavljen strokovni prispevek na konferenci
1.09 Published professional Conference Contribution

Branka KEREĆ*, Vlasta STAVBAR**

ZAPUŠČINA ZABEO V UNIVERZITETNI KNJIŽNICI MARIBOR

Izvleček:

Grof Alfons Zabeo (1864-1932) je bil zadnji grof, ki je živel v gradu na Fali. Ustvaril je bogato knjižnico, ki jo je po drugi svetovni vojni prevzela Univerzitetna knjižnica Maribor. Gradivo je bilo uvrščeno med redni fond knjižnice. Ker so se evidence vodile ročno, je bil del podatkov nedostopen, gradivo pa neprepoznano kot zapuščina. Revizija zapuščine je bila izvedena z namenom dopolnitve evidenc na način, ki bo omogočil prepoznavnost zapuščine kot celote, čeprav zbirka ni postavljena kot samostojna zbirka (korpus separatum).

Namen prispevka je opisno predstaviti postopke pregleda gradiva in dopolnjevanja evidenc. Izkazalo se je, da so to časovno in strokovno zahtevni postopki. Zato je bil pregledan le manjši del zapuščine. Prispevek prikaže tudi življenje grofa Zabea. Krajša analiza pregledane zapuščine nakazuje, da je v knjižnico uvrščal pretežno dela v nemščini in italijanščini. Vsebinska analiza knjižnice bo opravljena ob zaključku revizije zapuščine.

Ključne besede:

Univerzitetna knjižnica Maribor, zapuščina Zabeo, revizija fonda, retrospektivna katalogizacija, osebne knjižnice, Alfons Zabeo, gosposčina Fala

Abstract:

The Zabeo legacy in the University of Maribor Library

Count Alfons Zabeo (1864-1932) was the last count who lived in the Fala castle. He created a rich library, which was transferred to the University of Maribor Library after the Second World War. The materials were incorporated into the library fonds. Because the records were hand written, some of the data was inaccessible and the collection was not recognised as a legacy. With an aim to supplement these records and make the legacy more recognizable as a whole, even though it is not set up as a separate collection (corpus separatum), a revision of records and the legacy itself was done.

The aim of this article is to descriptively present the procedures of material revision and supplementing records. It has been ascertained that such procedures are time consuming and demand a lot of professional knowledge. Therefore, only a small part of the legacy was processed. The article also presents the life of count Zabeo. A short analysis of the revised legacy shows, that he collected mostly works in German and Italian language. Content analysis of the library will be carried out after the finished revision of the whole legacy.

Key words:

University of Maribor library, Zabeo legacy, collection revision, retrospective cataloguing, private libraries, Alfons Zabeo, Fala seigniory

* Mag. Branka Kerec, Univerzitetna knjižnica Maribor, Gospejna ulica 10, 2000 Maribor, Slovenija, kontakt: branka.kerec@um.si.

** Dr. Vlasta Stavbar, Univerzitetna knjižnica Maribor, Gospejna ulica 10, 2000 Maribor, Slovenija, kontakt: vlasta.stavbar@um.si.

1 UVOD

Univerzitetna knjižnica Maribor (UKM) hrani v svojem fondu knjižnično gradivo grofa Alfonsa Zabea, zadnjega grofa, ki je živel na gradu Fala pri Mariboru (vse do leta 1927). Čeprav se je grof Zabeo nato preselil v Padovo, kjer je leta 1932 tudi umrl, je njegova knjižnica ostala na Fali¹. Knjižno zapuščino grofa Zabea je takratna Študijska knjižnica prevzela šele po osvoboditvi leta 1945, ko je bilo v Maribor vrnjeno tudi knjižnično gradivo, ki ga je okupator na začetku vojne odpeljal v Gradec in na Dunaj². V knjižnici je bilo zato po osvoboditvi ogromno dela z urejanjem, sortiranjem in popisovanjem repatriiranega gradiva. Kljub temu je knjižnica leta 1947 prejela v svoj fond tudi druge knjižnične zbirke, med njimi tudi knjižnico s falskega gradu (Hartman, 1978).

2 ZGODOVINSKI PREGLED

2.1 Gospoščina Fala

Gospoščina Fala (Fall) je bila dolga leta tesno povezana z benediktinskim samostanom v Št. Pavlu v Labotski dolini, ki mu je grof Engelbert Spanheimski že leta 1091, ko ga je ustanovil, podaril posamezne posesti v okolici Ruš in Lovrenca na Pohorju. Vrstili so se darovi različnih plemičev, samostan je širil svoje posesti, a jih je do 15. st. spet mnogo izgubil. V prvi polovici 16. st. imel šentpavelski samostan na Štajerskem tiste urade, ki so bili pozneje združeni pod gospoščino Fala. V lasti jih je imel vse do leta 1782, ko so samostan razpustili, gospoščino pa poddržavili. Leta 1820 je Falo kupil Martin Liebmann, poznejši baron Rast, leta 1857 baron Kuno Kettenburg iz Prusije, leta 1860 pa italijanski grofi Zabeo. Po letu 1931 je posesti imela družina Glančnik, po vojni pa so jih spet poddržavili (Historiat, b. d.).

2.2 Arhivsko gradivo in viri

Pokrajinski arhiv Maribor (PAM) hrani v fondu Gospoščina Fala (1482-1943) 266 škatel in 17 map arhivskega gradiva, ki je vezano na falso gospoščino. 32 tekočih metrov rokopisnega gradiva zajemajo urbarji, najstarejši del fonda, ki so bili nekoč del arhiva šentpavelskega samostana. Ko so se šentpavelske posesti na Štajerskem skoncentrirale na gospoščino Fala, so urbarji pristali v falskem arhivu. Kdaj je glavnina dokumentov prišla v Pokrajinski arhiv Maribor, ni znano. Iz akcesijske knjige je razvidno, da so leta 1949 pripeljali v arhiv 143 zabojev repatriiranih gospoščinskih arhivalij s področja slovenskega dela Štajerske. Natančnejšega popisa gradiva v zabojih ni bilo. Fond v PAM se je dopolnil tudi kasneje. Leta 1968 mu je Študijska knjižnica v Mariboru odstopila fotografije Alfonsa Zabea, leta 1998 mu je iz Štajerskega deželnega arhiva v Gradcu bilo priključeno še 0,1 tm gradiva, leta 2001 pa mu je Zgodovinski arhiv Celje predal še 0,5 tm dokumentov krajevnega sodišča Fala. V Zbirki listin hrani PAM tudi listine, ki se nanašajo na Falo, 106 zemljiških knjig gospoščine Fala pa je v Zbirki zemljiških knjig gospoščin ter magistratov mest in trgov (Historiat, b. d.).

V zvezi s knjižno zapuščino falske gospoščine je ohranjena tudi kartoteka grajske knjižnice.

¹ Veronik (2006) domneva, da je Alfons Zabeo po selitvi v Padovo leta 1927 predal gospoščino Fala v oskrbništvu hčeri Karolini in zetu Pavlu Glančniku.

² Študijska knjižnica je dobila vrnjenih le okrog tri četrtine predvojnega fonda knjižničnega gradiva, koliko je bilo gradiva dejansko oddano v papirnice in za vedno izgubljenega, je po do sedaj znanih virih nemogoče ugotoviti.

Na osnovi prejema knjig v Študijsko knjižnico Maribor, današnji UKM, je leta 1947 nastal vpis knjig v inventarne knjige UKM.

2.3 Grof Alfons Zabeo

Grof Alfons Zabeo se je rodil 1. junija 1864 na Dunaju. Družinske korenine družine Zabeo so segale vse do leta 1600. Alfons Zabeo je bil tretji otrok zapovrstjo v zakonski zvezi grofa Giovannija Prosdocima Zabea in njegove žene Karoline Zabeo, rojene Rädler. Pred njim sta se rodili še dve sestri, Pia leta 1860 in Maria Immaculata leta 1861, ta je leto kasneje umrla. Alfons je imel še dva brata, Camilla in Giovannija, rojena leta 1865 in 1869 (Veronik, 2006).

Alfonsov oče Giovanni Zabeo je kupil gosposčino Fala leta 1875. Gosposčina je bila po obsegu v celotni Dravski dolini največja in zaokrožena posest. Skozi zgodovino se je njena velikost le malo spreminjala. Falska gosposčina je bila ves čas svojega obstoja zelo pomembna za razvoj gospodarstva v Dravski dolini, saj je vplivala na razvoj fužinarstva, steklarstva, kovinske in lesnopredelovalne industrije. Grof Giovanni in za njim Alfons sta s svojimi gozdarskimi delavci vodila smotrno gozdno gospodarstvo.

Grof Alfonso Zabeo je kot zadnji grof upravljal falsko gosposčino. Več o njegovem življenju izvemo iz njegovih dnevnikov, ki jih je začel pisati leta 1893 in jih hrani PAM.³ Alfonsovo otroštvo so spremljala potovanja z Dunaja v Padovo. Nekaj časa je z družino preživel tudi v Neaplju. Šolo je obiskoval v Kalksburgu, kjer je že z desetimi leti prvič javno nastopil na glasbeno-deklamacijski prireditvi za božični večer leta 1874. V rani mladosti je pričel pisati tudi poezijo, s petnajstimi leti pa je napisal otroški ep (Veronik, 2006). Sledilo je služenje vojaštva in študij v Belgiji. Velik del svojega življenja je preživel v Italiji, saj je od tam izvirala njegova družina po očetovi strani. Tam je spoznal tudi svojo bodočo ženo. Po smrti očeta in obeh bratov je podedoval številne posesti, poleg tega pa je veliko v zakon prinesla tudi njegova žena Elelija di Velo, ki je bila edina naslednica svoje družine. Poročila sta se leta 1896.

Od septembra 1888, ko se je na Dunaju začel uvajati v posle, pa vse do prve svetovne vojne je grof Alfonso veliko potoval in nadzoroval svoja posestva in tovarne po Avstriji, Italiji in na Madžarskem. Vmes je občasno prebival na Fali. Po razpadu Avstro-Ogrske se je njegov položaj spremenil. V svojem dnevniku je celo zapisal, da je bilo med vojno z gradu marsikaj odtujenega. Leta 1919 se je situacija še poslabšala, povsod je vladalo pomanjkanje. Hkrati so prevratna leta pomenila za grofa Alfonsa tudi urejanje dokumentacije na jugoslovanskem konzulatu in pri italijanski misiji. Konec maja 1919 mu je končno uspelo dobiti vizum (Veronik, 2006).

Z nastankom jugoslovanske države je prišlo do sprejetja zakona o agrarni reformi, a slednji ni preveč posegel v delovanje falske graščinske uprave, ki je uspešno krmarila med ugovori, pritožbami in uporom nekaterih občinskih in agrarnih interesentov. Svojo veleposest ji je uspelo obdržati skoraj nedotaknjeno. Leta 1933 je Alfons Zabeo s pogodbo z bansko upravo v Ljubljani dosegel, da mu je agrarna komisija priznala 3402 ha površine, od tega 3302 ha gozdov. Ob tem je podal komisiji ponudbo, da je brez zahtev po odškodnini pripravljen odstopiti 1000 ha gozdov in 13 ha obdelovalne zemlje. Površine je odstopil brezplačno in se odpovedal zahtevku za povračilo vsake odškodnine, ki bi mu pripadala za razlaščno zemljo (Veronik, 2006).

³ Dostopno v fondu Gosposčina Fala, 1482-1943, Kartoteka grajske knjižnice, škatla št. 161.

2.4 Bivanje v Rušah in na Fali

Ko sta se leta 1896 mladoporočena Alfons in njegova žena po poroki v Italiji vrnila na Falo, so ju pričakali z velikim slavljem. V zakonu se jima je rodilo šest hčera in sin.

Po smrti očeta Giovannija Zabea leta 1898 sta Alfonso in njegova žena precej časa preživela na Fali. Grof Alfons se je udeleževal tudi družabnega življenja v Rušah. O tem pričajo zapiski v časopisju in njegovih dnevnikih. Tako je na primer grof Zabeo konec oktobra 1904 ob dokončanju prenove grajske gostilne priredil zabavo ob zaključku trgatve, ki se je je udeležilo 150 gostov (Veronik, 2006).

Alfonsovi otroci so se šolali v Rušah, pri nadučitelju Lasbacherju v Puščavi in pri privatnem učitelju Leskovšku, glasbeno izobraževali pa pri glasbenem direktorju Alfredu Kleitmannu v Mariboru. Alfonsov odnos do kulturnega udejstvovanja kaže tudi podatek, da je v predverju gradu dal postaviti manjši oder, na katerem so njegovi otroci prirejali gledališke igre zanj in njegove goste (Veronik, 2006).

Grof Zabeo je sodeloval tudi pri začetku izgradnje falske elektrarne leta 1913, katere nadaljevanje je zaustavila prva svetovna vojna.

Življenje na falskem gradu je potekalo tudi med vojno dokaj normalno, le potovanja družine so bila omejena. V dokaj nemirnih Rušah ob koncu vojne in razpadu avstro-ogrske monarhije so 1. septembra 1918 na falskem gradu pripravili mašo na prostem in tako posvetili slovensko zastavo. Vojno dogajanje je prizadelo tudi falsko graščino, zlasti kar se tiče zaplembe lesa. Del odškodnine je bilo grofu Zabeu povrnjene leta 1916, ostala škoda pa šele leta 1926. Dvajseta leta 20. stoletja so bila na falskem gradu živahna. Grofa so obiskovali številni prijatelji, med njimi grof Marius Attems, baron Gödel, grof Otto in grofica Thurn z otrokoma, grof Hubert in grofica Herberstein, baron Joško Adamovič iz Velenja in drugi. Leta 1926 je pričel zahajati na Falo tudi konjeniški stotnik Pavel Glančnik, sin advokata Glančnika iz Maribora, ki je imel svoje posestvo na Pragerskem. Še istega leta se je zaročil z Alfonsovo hčerko Karolino. Poroka je bila 22. februarja 1927 (Veronik, 2006).

Po letu 1927 niso več ohranjeni dnevniki, ki bi prinašali vpogled v življenje na falski graščini in grofovemu življenju. Avtor obsežnega zapisa o grofu Alfonsu Zabeu Veronik (2006) sklepa, da je grof Zabeo dal gosposčino Fala v oskrbništvo hčerki Karolini in zetu Pavlu Glančniku, sam pa se umaknil v Padovo, kjer je 28. avgusta 1932 umrl. Ob njegovi smrti je časopis Slovenec (1932, str. 5) zapisal: »Iz Padove je prispela vest, da je ugrabila smrt preteklo nedeljo grofa Alfonza Zabea. Pokojnik je bil znana osebnost tudi v naši domovini kot lastnik falske graščine in obsežnega pohorskega veleposestva. Imel je še veliko posestev in industrijskih podjetij v Italiji in na Bavarskem. Na svojem pohorskem veleposestvu si je uredil vzorno gozdno gospodarstvo in letovišče ter prebil tukaj vsako poletje. Med našim prebivalstvom je bil zelo priljubljen zaradi svoje ljubeznivosti in velike srčne dobrote, katero je posebno izkazal revežem. Odlikovala ga je globoka pobožnost. Bil je eden od onih italijanskih aristokratov, ki so ostali neomajno na braniku katoliškega prepričanja /.../ Prebivalstvo našega Pohorja ga bo ohranilo v najlepšem spominu«.

Glede na oporoko sta posestvo na Fali (sl. 1) dedovali njegovi hčerki Karolina in Frančiška. Slednja je leta 1936 sestri Karolini in Pavlu Glančniku prodala svojo polovico dediščine. Ostala posestva je grof Alfonso Zabeo razdelil med druge otroke (Veronik, 2006).

Slika 1: Grad Fala (UKM, Zbirka drobnih tiskov, raz. 21001)

2.5 Grajska knjižnica - Falska knjižnica (Zapuščina Zabeo)

Grofje Zabeo so na falskem gradu izgradili knjižnico, ki po ohranjeni kartoteki v PAM priča o obsegu več kot 2.500 knjižnih enot. Grahornik (2014) pravi, da so za falso knjižnico v arhivski škatli 161 fonda Gospoščina Fala trije 'glavni' listkovni katalogi. Prvi obsega črke od A do F, skupaj naštetu 852 knjig oz. knjižnih del. Drugi obsega črke od G do N, skupaj naštetu 791 del. Tretji obsega črke od O do Z, skupaj 721 del.

Ob tem doda, da so v indeks po abecednem vrstnem redu poleg avtorjev vključena še gesla (npr. »Bachgebirge«, tj. Pohorsko hribovje/gorovje, »Süd Afrika«, tj. Južna Afrika, »Slowenisch«, tj. slovenska dela, itd.), predmetne oznake, naslovi del (v izvirniku), časopisov, revij ipd. pa tudi pomembnejši prevajalci, tiskarji in nasploh znane osebe/osebnosti. S tem pride pri avtorjih in njihovih delih do podvajanja (npr. Jules Verne - »Potovanje z balonom«; »Potovanje z balonom«). Pri znanih osebnostih, geslih ipd. je zaznamek, v kateri knjigi oz. članku teče o njih/tem beseda. Večkrat ni moč ugotoviti, ali gre pri tem za knjigo ali kak članek (Grahornik, 2014).

Kartoteka vsebuje tudi abecedni seznam del za mladino (»Jugendschriften«). Letih je skupaj 193, pri čemer so upoštevani zgornji 'parametri'. V ta katalog je zataknjeno pismo, namenjeno Franju Bašu in datirano z dnem 23. 11. 1947. Baš je po končanem študiju leta 1932 postal banovinski arhivar in ravnatelj muzeja, pozneje pa tudi ravnatelj Banovinskega arhiva v Mariboru (Glazer, 1969). V omenjenem pismu so nekateri listki, ki bi lahko spadali v listkovni katalog falske knjižnice.

Poleg listkovnih katalogov je v škatli še zvezek v trdi vezavi, v katerem so popisani vsi romani, novele in povesti v falski knjižnici (»Verzeichnis der Romane, Novellen & Erzählungen, welche in der Bibliothek zu Schloß Faal enthalten sind«). V spodnjem levem kotu prve strani zvezka se nahaja datum 31. 1. 1889. Zgornji del iste strani je izrezan; glede na velikost izreza je prav verjetno, da je bil tukaj ekslibris

Zabea. Večina popisanih knjig v tem zvezku je iz obdobja druge polovice 19. stoletja. Najmlajša knjiga je iz leta 1922. Skupno število v zvezku popisanih knjig je 391. Te so (seveda) popisane v listkovnih katalogih (Grahornik, 2014).

Grahornik zaključuje svoje poročilo: »Skupno število knjig po katalogih je tako po 'mojih kriterijih' 2.557. Za natančno število bi morali v program vstaviti prav vse naslove knjig in izločiti tiste, ki se ponavljajo. Če bi upošteval še razne programske knjižice, brošure, karte, ipd., bi bilo teh še bistveno več.

Na koncu velja omeniti, da sem bil posebej pozoren na starejše knjige, na tiste iz 16. stoletja. Po dosedanji katalogizaciji v UKM je iz tega časa samo ena knjiga (Aristotel, za katerega še ni jasno, če sploh sodi v falsko knjižnico), po katalogih v PAM pa je teh 21 (Aristotla npr. ni med njimi). Precej je tudi del v slovenskem jeziku, ki jih npr. v UKM praktično ni« (Grahornik, 2014).

Na pobudo Društva za razvoj Lira Ruše s sodelovanjem Matjaža Grahornika se je UKM lotil pregleda in ponovne obdelave knjižne zapuščine falske knjižnice, ki je leta 1947 prešla pod okrilje takratne Študijske knjižnice. Gradivo, ki je bilo pridobljeno leta 1947, je bilo vpisano v inventarne knjige UKM. Knjige so se glede na vpis v inventarno knjigo in pod določeno provinienco *FZB (iz Fale)* odbrale iz rednega fonda, kamor je bila leta 1947 falska knjižnica tudi inkorporirana. Društvo za razvoj Lira Ruše se je lotilo fotografiranja naslovnice in popisa gradiva, UKM pa pregleda in ponovne obdelave knjižne zapuščine grofa Alfonsa Zabea.

3 ZAPUŠČINA ZABEO V UKM

3.1 Revizija fonda knjižne zapuščine

Ko je Študijska knjižnica po vojni leta 1946 pričela ponovno razvrščati in urejati knjižnično gradivo, je le-to bilo urejeno le toliko, da je bil možen pregled nad njim. Obstajali niso niti katalogi niti druge kartoteke knjižnice, saj so bili vsi že leta 1941 uničeni (Glazer, 1947). Hartman (1978) poroča, da je knjižnica leta 1946 beležila 27.540 enot knjižničnega gradiva⁴. Izgradnja novega inventarnega kataloga in matičnega kataloga za staro zalogo ter inventarni katalog in abecedni katalog za novosti pa se je pričel izdelovati šele leta 1947, ko sta se dva zaposlena vrnila s knjižničarskega izobraževanja. Z letom 1947 so zabeleženi tudi prvi vpisi falske knjižnice v inventarni knjigi. Koliko enot knjižničnega gradiva iz falskega gradu je knjižnica prejela, Hartman (1978) ne poroča. Števila prejetih izvodov tudi po do sedaj pregledanih virih ni bilo moč ugotoviti. Po oceni je število enot zapuščine grofa Zabea v UKM vsaj okrog 1.000 izvodov. Šele dokončana revizija pa bo potrdila tudi natančno število izvodov.

Ob pričetku revizije fonda aprila 2014 je bil sprejet dogovor, da se zapuščina grofa Zabea kot takšna identificira, ustrezno bibliografsko obdelava in materialno zaščiti. Pripravljena so bila delovna navodila, ki so opredelila posebnosti pri obdelavi in zaščiti, ter dogovorjene opombe, ki omogočajo ponovni priklic knjižne zapuščine kot celote.

⁴ Podatek je ocena, podana izključno za knjižno gradivo.

3.2 Identifikacija

Inventarne knjige beležijo osnovne podatke, po katerih lahko knjižnične enote identificiramo: poleg inventarne številke in skrajšanega bibliografskega zapisa⁵ še datum vpisa v inventarno knjigo⁶, signaturo, dobavitelja in morebitne opombe. Vpis v inventarno knjigo je tudi prvi popis enote in osnovna evidenca o gradivu, ki ga knjižnica uvrsti v svoj fond.

Revizija falske knjižnice v UKM se je zato pričela s pregledom inventarne knjige za leto 1947. Kjer je bil pod inventarno enoto vpisan dobavitelj s kratico *FZB* (kar pomeni Fala Zabeo), se je zabeležila signatura izvoda, da se je gradivo lahko poiskalo v rednem skladišču. Gradivo se je dostavilo v Katalogizacijsko-redakcijsko službo, kjer sta dve sodelavki pričeli s pregledom bibliografskih zapisov in opreme. Če gradivo na določeni iskani signaturi na polici v skladišču ni bilo najdljivo, se je le-to označilo v inventarni knjigi (kot založeno in z datumom zabeležbe).

3.3 Bibliografska obdelava

Časovno in vsebinsko najzahtevnejši del revizije fonda zapuščine so predstavljal pregled in preverba bibliografskih podatkov ter njihovo dopolnjevanje ali retrospektivna katalogizacija gradiva.

Ker se je z bibliografsko obdelavo knjižničnega gradiva sprva gradil listkovni katalog, so številni bibliografski podatki za gradivo falske knjižnice najdljivi le v listkovnem katalogu UKM. Po letu 1984 je UKM pričel z računalniško podprto bibliografsko obdelavo gradiva. To je veljalo tudi retrospektivno, torej za gradivo, ki je že bilo uvrščeno v fond knjižnice in bibliografsko obdelano v listkovnem katalogu. Ker se je retrospektivna katalogizacija ves čas delovanja UKM izvajala kot sekundarna delovna naloga in neprioritetno iz različnih drugih delovnih nalog, je tudi gradivo falske knjižnice obdelano neenotno. Del gradiva zapuščine Zabeo ima le bibliografski vpis v listkovnem katalogu, del gradiva ima bibliografske zapise v računalniškem katalogu s pomanjkljivimi podatki oz. skrajšanimi bibliografskimi podatki⁷, le zanemarljiv manjši del je pri pregledu zahteval manjše popravke z bibliografskimi podatki ali le z dogovorjenimi opombami.

Od novembra do konca decembra 2014 je bilo pregledanih, dopoljenih ali retrospektivno katalogiziranih in urejenih skupaj le 52 enot falske knjižnice. Vse gradivo, ki je že imelo kakršenkoli bibliografski zapis v računalniškem katalogu, je dobilo status v reviziji, da ga uporabniki ne bi iskali in rezervirali za izposajo preko javno dostopnega kataloga. Če je gradivo ustrezalo kriterijem Zbirke rariet⁸, je bilo predstavljeno vanjo. Med gradivom se je našla tudi bibliofilska izdaja. Vse pregledano gradivo je dobilo enoznačno opombo *Zapuščina Zabeo*, kar omogoča priključitev kot virtualni korpus separatum. Pri dopolnjevanju bibliografskih zapisov za gradivo je

⁵ Avtorja oz. avtorje in impresum (kraj in leto izdaje ter založnika).

⁶ Ki ni nujno enak datumu prevzema oz. prejema.

⁷ Gre za t. i. zapise OLD, prve računalniške bibliografske zapise, prvotno namenjene zgolj računalniško podprti izposoji knjižničnega gradiva. OLD-zapisi so skladno z razvojem računalniško podprte katalogizacije vsebovali le osnovne podatke, celo manj kot sama inventarna knjiga. Ti zapisi se še vedno urejajo in dopolnjujejo, tako da ustrezajo formatu COMARC. Nekateri izmed njih so označeni le kot lokalni zapisi in jih zaradi pomanjkljivosti bibliografskih podatkov najdemo le v lokalnem katalogu UKM. Nekateri OLD-zapisi se morajo zaradi pravil vzajemnega kataloga brisati. UKM ima danes še ok. 60.000 OLD-zapisov, kar je posledica tudi tega, da je najstarejši bibliografski zapis v slovenskem vzajemnem katalogu COBIB leta 1984 nastal ravno v UKM.

⁸ V Zbirko rariet se uvršča redko in dragoceno gradivo, izšlo do leta 1918, in gradivo, ki je po vsebini ali kraju nastanka vezano na Maribor ali Štajersko.

najtežji del predstavljalo dopolnjevanje podatkov o avtorjih. Skoraj povsod je bilo potrebno kreirati zapise v normativni datoteki osebnih in korporativnih imen CONOR. Ker je bila normativna datoteka CONOR v sistem COBISS.SI implementirana šele leta 2003, v njej večine osebnih imen avtorjev ni bilo. Pregledano gradivo je namreč izšlo v časovnem razponu od leta 1827 do 1938. Za kreiranje normativnih oblik imen avtorjev je bilo potrebno uporabljati različna pomagala, pretežno dostopna na spletu⁹, enako tudi za retrospektivno katalogizacijo del¹⁰. Večina pregledanih del je bila v nemškem jeziku (33), sledijo dela v italijanskem jeziku (11). Ostalo so dvojezična dela (največ v nemščini in francoščini ali v nemščini in angleščini). Ostala pregledana dela so v angleščini, francoščini, švedščini ali grščini. Kar nekaj gradiva je pisanega v gotici (22). Poleg opisne katalogizacije je bilo pri vseh zapisih potrebno dopolniti tudi vsebinske oznake in vrstilce UDK, saj jih tudi starejši bibliografski zapisi niso vsebovali. Z njimi je bila opisana sama vsebina posameznih del. Ko je bilo gradivo bibliografsko obdelano v vzajemni knjižnični katalog COBIB, se je v inventarni knjigi označila tudi identifikacijska številka bibliografskega zapisa.

3.4 Materialno varstvo

Revizija fonda vključuje tudi pregled posamičnih izvodov glede poškodovanosti. Pregledana zapuščina je pretežno dobro ohranjena, z izjemo nekaj izvodov, ki so bili neustrezno polepljeni zaradi izpadajočih listov. Ob pregledovanju so bile omenjene poškodbe popisane¹¹. Popisali so se tudi lastniški žigi in drugi ročni vpisi, če so jih posamični izvodi vsebovali¹². Če lastniških žigov ni bilo, se je zabeležil tudi ta podatek¹³.

Skoraj vse gradivo je bilo na novo shranjeno v zaščitne mape, razen že prevezanih in dobro ohranjenih izvodov v trdi vezavi. Če gradivo še ni imelo signaturne nalepke s črtno kodo, se je le-ta natisnila in nalepila na zaščitno mapo. Vsem pregledanim izvodom zapuščine Zabeo se je dodelil status uporabe za čitalnico, kar pomeni, da se gradivo lahko uporablja le v čitalnici in da si ga ni moč izposoditi na dom. Tako zaščiteno gradivo se bo po končani reviziji vrnilo na knjižne police v skladišče pod tekočo signaturo oz. na mesto, kjer je bilo postavljeno tudi pred revizijo.

4 SKLEP

S pregledom in ponovno obdelavo zapuščine grofa Alfonsa Zabea v UKM je bilo knjižnično gradivo dopolnjeno z manjkajočimi bibliografskimi podatki in urejeno tako, da se korpus separatum ohranja kot virtualna zbirka, in hkrati tako, da je zagotovljeno večje materialno varstvo samega knjižnega gradiva. Čeprav so zapuščine praviloma konglomerati rokopisnega gradiva, korespondence, dnevnikov, osebnih listin in dokumentov, skratka drobcev vsakdanjega življenja posameznikov in njihovih osebnih knjižnic (Kodrič-Dačić, 2012), je načelo celovitosti zapuščin, kot ga pozna arhivistika, v knjižničarstvu prej izjema. Skladno s tem tudi falska knjižnica v UKM predstavlja le del celote, čeprav je imenovana Zapuščina Zabeo. Namen revizije knjižnega fonda zapuščine Zabeo je strokovna prevetritev zapuščine in omogočenje popisa del iz

⁹ Npr. VIAF (Virtual International Authority File, dostopen na <http://viaf.org/>).

¹⁰ Npr. Internet archive (dostopen na <https://archive.org/about/#why>).

¹¹ Npr. prevezan izvod, manjka originalna platnica.

¹² V dogovorjeni obliki Žig: Zabeo, Schloss Fall (ovalni), ali Lastniški vpis Glančnik, ali Neidentificiran lastniški vpis.

¹³ V dogovorjeni obliki Brez lastniškega žiga.

računalniško podprtega kataloga COBIB. Predstavlja prvi korak, ki bo pripomogel k ponovnemu ovrednotenju falske knjižnice in njene dodane vrednosti. Osebnost knjižnic posameznikov kažejo dodano vrednost s tem, da reflektirajo intelektualno obzorje osebnosti, ki so knjižnico zbrale, pretok idej in kulturne vplive, ki se kažejo v njih ne glede na posebnosti ali vrednost posameznih elementov v njej (Kodrič-Dačić, 2012). Grof Alfons Zabeo je prav gotovo osebnost, ki je pustila velik pečat v razvoju falskega okrožja.

V času do zaključka tega prispevka je bil pregledan le manjši del gradiva zapuščine Zabeo v UKM. Ocenjujemo, da bo v letu 2015 končana revizija celotne knjižne zapuščine. Ker seznam prevzetega gradiva v UKM ne obstaja, bo potrebno po zaključeni reviziji izvodov ponovno pregledati inventarne knjige, saj je med rednim fondom UKM moč najti tudi izvode, ki imajo na preliminarni strani ročno zapisano osebno ime Alfons Zabeo, čeprav se kot dobavitelj v inventarni knjigi pojavlja nekdo drug¹⁴. V nadaljevanju raziskovalnega dela pa ostaja še primerjava zapuščine Zabeo v UKM s kartoteko grajske knjižnice, ki jo hrani PAM. Šele slednje bo lahko natančno potrdilo, kolikšen delež in kateri naslovi iz falske knjižnice dejansko manjkajo.

VIRI IN LITERATURA

- Dnevniki A. Zabeo 1893-1927, Fond Gosposočina Fala, Pokrajinski arhiv Maribor.
- Grahornik, M. (2014). *Poročilo o kartoteki grajske knjižnice na Fali*. Tipkopis.
- Hartman, B. (1978). Petinsedemdeset let Univerzitetne knjižnice Maribor (1903-1978). V Hartman, B. ... et al. (Ur.), *Univerzitetna knjižnica Maribor 1903-1978 : jubilejni zbornik* (str. 9-106). Maribor: Obzorja.
- Inventarne knjige UKM za leta ... (1946-1948). Maribor: Univerzitetna knjižnica.
- Kodrič-Dačić, E. (2012). *Knjižnice in kulturna dediščina : problematika strokovnih, definicij in aktualnih normativnih rešitev*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Veronik, A. (2006). Grof Alfons Zabeo. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 77=42 (4) , str. 46-90. Maribor : Univerza in Zgodovinsko društvo.
- *Historiat in historiat PE fonda Gosposočina Fala, 1483-1943*. (b. d.). Pridobljeno 1. 12. 2014 s spletne strani: <http://www.siranet.si/detail.aspx?ID=43660>.
- Glazer, J. (1947, 18. februar). Študijska knjižnica v Mariboru. *Ljudska pravica*, 41, str. 3.
- Glazer, J. (1969). Franjo Baš : očrt življenja in nekaj spominov. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 40=5, str. 5-35. Maribor : Univerza in Zgodovinsko društvo.
- Smrt priljubljenega moža (1932, 1. september). *Slovenec*, 199, str. 5.

¹⁴ Npr. gradivo z inventarno št. N 2118 (D ŠK).

SUMMARY

Branka KEREĆ, Vlasta STAVBAR***

THE ZABEO LEGACY IN THE UNIVERSITY OF MARIBOR LIBRARY

The University of Maribor Library (UKM) keeps the library materials of Count Alfons Zabeo, the last count who lived in the Fala castle near Maribor. The Italian counts of Zabeo bought the Fala property in 1860. Their seigniorship was the largest in the Drava valley. It was important for the economy and it influenced the development of ironworks, glass industry, metalworking and carpentry in this region. Count Giovanni, who bought the estate, and later on his son Alfons, ran a systematic forestry. Count Alfons Zabeo had his properties also in Austria, Italy and Hungary and he travelled to these countries a lot. He and his family spent their summers in Fala. He was educated and sophisticated and he raised his six daughters and a son in this manner; he was very popular among the local people. Nevertheless, some of his assets were confiscated during the war. Count Alfons Zabeo moved to Padua in 1927 where he died in 1932. His daughter Karolina and her husband Pavel Glančnik ran the Fala estate after his death.

Count Zabeo arranged a library with approximately 2.500 units. The catalogue of the Fala library and its written legacy are kept at the Regional Archives Maribor (PAM). In 1945, count Zabeo's book legacy was transferred to the then Study Library.

The materials were professionally processed and placed in the library holdings. The University of Maribor Library keeps around 1.000 units of the Fala library. A part of the collection has already been processed in the computer catalogue COBIB; the rest can be found only in the card catalogue. The older bibliographic records are insufficient and therefore they need revision. The aims of the revision were the identification and the overview of the whole book collection in the UKM; bibliographic processing of all the units in COBIB or their revision; protection of the library materials, and the inventory of the Zabeo book legacy as a virtual corpus separatum. Until the end of 2014, only a small part of the materials (52 units) was checked. It is estimated that the revision of the whole Fala legacy will be completed in 2015. The list of materials from the Zabeo legacy in the UKM will then have to be compared with the court library's catalogue that is kept in the Regional Archives Maribor.

* Branka Kerec, M. Phil., University of Maribor Library, Gospejna 10, 2000 Maribor, Slovenia, kontakt: branka.kerec@um.si.

** Vlasta Stavbar, Ph. D., University of Maribor Library, Gospejna 10, 2000 Maribor, Slovenia, kontakt: vlasta.stavbar@um.si.